

ZAMONAVIY INGLIZ BOLALAR ADABIYOTINING RIVOJLANISH
BOSQICHLARI

Xolibekova Omongul Kenjaboyevna.

*Navoiy davlat universiteti,
Ingliz tili va adabiyoti fakulteti dotsenti, PhD
Email: Khalibekova8484@mail.ru*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Buyuk Britaniyada zamonaviy bolalar adabiyotida taqdim etilgan madaniy qadriyatlarning shakllanishini ko‘rib chiqish va ingliz tilini o‘qitish jarayonida adabiy asarlarni tanlash bilan bog‘liq didaktik muammolarni hal qilishga harakat qilinadi. Milliy qadriyatlarning paydo bo‘lishi, rivojlanishi va tarqalishi tarixiy jarayondir. Adabiy-axloqiy munosabatlar o‘ziga xos tarixiy va iqtisodiy omillarga bog‘liq bo‘lib, shakllanish va mafkuradagi o‘zgarishlarga qarab o‘zgaradi. Umuman adabiyot, xususan, bolalar adabiyoti jamiyatda mavjud bo‘lgan g‘oyalarni aks ettirishning o‘ziga xos vositasidir. U millatning va jamiyatning har bir a‘zosining madaniy muhitini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi, shuning uchun adabiy asarlarning "qiymat" mazmunini o‘rganish tegishli milliy madaniyatlarni tushunish uchun zarurdir.

Kalit so‘zlar: bolalar adabiyoti, chet tillarini o‘rganish, tarixiy va adabiy kontekst, mentalitet, madaniy aloqalar.

Kirish. Bolalar adabiyoti - bu bolalar muhitida ishlaydigan, bolaga maxsus nashrlarda (kitoblar va davriy nashrlarda), shu jumladan og‘zaki, tasviriy va dizayn san‘ati asarlarida taqdim etiladigan, inson hayotining boshida (bolalik davrida) mavjud bo‘lgan umumiy adabiyotning bir qismi sanaladi. shaxsni shakllantirish va rivojlantirish maqsadida dunyo tasvirini bilvosita yoki mustaqil idrok etish uchun. Ingliz bolalar adabiyotini o‘rganish asosan 19-asr oxiri va 20-asr boshlaridagi klassik asarlar bilan bog‘liq bo‘lib kelgan va hozirgi vaqtda aynan shunday asarlar mahalliy o‘quv adabiyotlari ro‘yxatida saqlanib qolgan. Ingliz bolalar adabiyoti xalqaro adabiy jarayonning bosqichlari bilan bog‘liq bo‘lgan uzoq davom etgan adabiy rivojlanish natijasi edi. Natijada, milliy o‘ziga xoslik, madaniy yoki boshqa tarixiy qadriyatlarni o‘zida mujassam etgan muayyan janrlar paydo bo‘ldi. Bu chet tillarni o‘rganish va o‘qitish sohasidagi o‘quv dasturlarini yanada takomillashtirishning zarur sharti ekanligiga dalil bo‘la oladi.

Shuni ta’kidlash kerakki, mahalliy tadqiqotchilarning ingliz bolalar adabiyoti tarixiga bag‘ishlangan ishlari nisbatan kam sonli bo‘lib, bu ingliz ilmiy an‘analaridagi vaziyatga keskin qarama-qarshidir. Rus fanida N.I.ning doktorlik dissertatsiyalari ingliz adabiyoti tarixiga

bag'ishlangan. Demurova , L.I. Skuratovskaya , bir nechta nomzodlik dissertatsiyalari va kitoblarida, A. Ternovskiy, E. Zubareva, Y. Chernyavskaya, T.D.ning darsliklarida. Polozova, T.E. Benkovskaya , I.N. Arzamastseva , S.A. Nikolaeva , E. Galkina kitoblarida, N.V. Budur , G.M.Pervovoy, AB Danovskiy bolalar adabiyoti nazariyasining elementlarini o'z ichiga oladi, xususan, ko'plab mualliflar va o'quv materiallarini tuzuvchilar o'ziga xoslik masalasini, bolalar uchun ijodkorlikning o'ziga xos stilistik usullarini muhokama qiladilar. Rus tilshunosligida ingliz bolalar adabiyoti tarixining etarli darajada rivojlanmaganligi tarixiy va adabiy materialni o'zlashtirishning qo'shimcha vazifasini qo'ydi, bu esa bolalar adabiyoti evolyutsiyasining janr, mavzu va qiymat yo'nalishi bo'yicha to'liq tasvirini taqdim etishga imkon berdi.

Materiallar va tadqiqot usullari

Biz Buyuk Britaniya maktablarida o'qish uchun taklif qilingan kitoblar ro'yxatini sifat jihatidan baholashni erta deb hisoblaymiz va shuning uchun ushbu tadqiqotning asosini tarixiy-evolyutsion va tipologik usul tashkil etdi. Muammolarni hal qilish uchun yuqorida ko'rsatilganlardan tashqari, J.R.ning ishlari ham qo'llanilgan. Townsend , H. Darton , P. Hunt va N.V. Budura ingliz bolalar adabiyoti tarixidan; umumiy, bolalar va ijtimoiy psixologiya bo'yicha L.I. Bozhevich , V.V. Zenkovskiy, V.S.Muxina, D.I. Feldshteyn ; “ ertak terapiyasi ” va badiiy metaforaning terapevtik xususiyatlariga oid materiallar T.D. Zinkevich -Evstigneeva, M. J. Krouli , N. Pezeshkyan , T.D. Zinkevich va M.A. Mixaylova; madaniyatlararo muloqot nazariyasi bo'yicha S.G. Ter-Minasova, V.V. Safonova, G.G. Pocheptsova , J.R. Bittner .

Tadqiqotning dolzarbligi zamonaviy dunyoda bolalar adabiyotining ortib borayotgan ahamiyati bilan bog'liq. Bolalar adabiyoti mustaqil yo'nalish sifatida mavjudligini e'tirof etgan, o'z qonuniyatlari asosida rivojlanayotgan zamonaviy bolalar adabiyoti fani har qanday madaniyatning ajralmas qismi sifatida bolalik toifasini idrok etish zaruriyatiga duch kelmoqda. Biroq, zamonaviy bolalar adabiyoti fani hali uni mutlaqo mustaqil bilim sohasi deb atash imkonini beradigan mustahkam uslubiy asosga ega emas. Olimlar o'z asarlarida ta'kidlaganidek, bolalar uchun kitob san'atining umumiy kontseptsiyasi hali ishlab chiqilmagan, bolalar kitobi rivojlanishining davriyligi yaratilmagan, turli mamlakatlar uchun bolalar kitoblarining umumiy tarixi yozilmagan.

Xorijiy bolalar adabiyotini o'rganish yo'nalishi bo'yicha tadqiqotlar olib borish xorijiy tildagi mavjud adabiyotlar hajmi keskin o'sib borayotgan zamonaviy sharoitda alohida ahamiyatga ega, chunki u adabiy asarni tushunishni belgilaydigan ma'lum bir madaniyatga tegishli. [1, 56]. Chet tilidagi matnni o'qiyotganimizda biz nafaqat chet tili, balki boshqa madaniyatga ham duch kelamiz. "Albatta, chet el mualliflarini o'qish - bu boshqa birovning monastiriga bostirib kirish, biz bu begona dunyoni madaniyatimiz prizmasi orqali ko'ramiz va baholaymiz, bu ham madaniyatlar to'qnashuviga aylanadi" [2, 289].

Muammo shundaki, turli madaniyat vakillari dunyoga boshqacha qarashadi. Ehtimol, shuning uchun ham madaniyatlararo muloqot - shaxsiy hayotda, ishda va siyosatda - bugungi kunda tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Rivojlanayotgan rivojlanish tendentsiyalari bilan biz madaniyatlararo muloqot kelajakning eng muhim vazifalaridan biriga aylanishini kutishimiz

mumkin. Agar ilgari turli madaniyatdagi odamlar bir-birlaridan uzoq masofalar bilan ajralib turishgan va kamdan-kam hollarda aloqa qilishgan bo'lsalar, bizning davrimizda ilmiy-texnika taraqqiyoti tufayli aloqa qilish imkoniyati nihoyatda oshdi.

Ayni paytda Buyuk Britaniya hukumati tomonidan bolalar kitobxonligi to'garagini shakllantirish, boshlang'ich sinf o'quvchilarining adabiy savodxonlik darajasini oshirish borasida olib borilayotgan islohotlar jahon hamjamiyatida bu sohaga qiziqish ortib borayotganidan dalolat beradi. Mamlakatimiz ta'limini isloh qilish, maktablarda o'qitishni qayta tashkil etish davri xorijiy tajribani puxta o'rganishni taqozo etmoqda.

Natijalar. Zamonaviy bolalar global muammolarni hal qilishda ishtirok etadilar, ular siyosiy qarorlarga ta'sir qilishlari mumkin, zamonaviy texnologiyalar jamiyatning barcha a'zolarining huquqlarini tenglashtirishga imkon berdi va madaniyatlararo muloqot uchun ulkan imkoniyatlar yaratdi. Aloqa texnologiyalari tufayli bolalar dunyosi o'zgardi va kengaydi. Shu sababli, faqat zamonaviy mualliflar bolaga uni o'rab turgan haqiqatni ko'rsatishi, uni tanish narsaga qiziqtirishi mumkin, bu ayniqsa ushbu yoshda muhimdir, chunki O'quvchining hayotiy tajribasi hali juda kichik. Bolalar yozuvchilari o'z asarlarida bolaning ichki muammolarini hal qilishga intiladilar, ular bolaning ichki ziddiyatini hal qiladigan yoki hal qiladigan xatti-harakatlar modellarini taklif qiladilar va aynan shu bosqichda bolaning kitoblardagi qahramonlar bilan tanishish qobiliyati alohida ahamiyatga ega bo'ladi.

Empatiya, qat'iyatlilik, o'ziga ishonch va g'alabaga ishonish kabi ma'lum xarakterli xususiyatlarni shakllantirishga yordam beradi. Misol uchun, ingliz mentalitetining muhim xususiyati har doim eng yaxshi bo'lish, birinchi bo'lish istagi bolalikdan kitob o'qish paytida paydo bo'ladi. [3, 352].

18-asr - 20-asr oxirlari ingliz bolalar adabiyotining eng muhim asarlarini tarixiy ko'rib chiqish va ularni keyingi kontekstual tahlil qilish zamonaviy mualliflarning bolalar asarlarida aks ettirilgan qadriyatlarning rivojlanishini kuzatish imkonini berdi. Chet el madaniyatini o'rganish jarayonida bolalar adabiyoti muhim o'rin tutadi. Bolalar adabiyoti paydo bo'lganidanoq azaliy, bukilmas insonparvarlik qadriyatlariga qaratilgan bo'lib, ezgulik bilan yomonlikni, haqiqat va yolg'onni farqlashga o'rgatadi. Biroq, shu bilan birga, bolalar yozuvchisi o'z davrining ijtimoiy g'oyalaridan butunlay xoli bo'la olmaydi. Uning individual badiiy uslubi ham, bolalar uchun kitob yaratishda e'tibor qaratgan qadriyatlari ham ma'lum darajada davr normalari va jamiyat ehtiyojlariga javob beradi.

Zamonaviy ingliz bolalar adabiyotining bir qator asarlari ilmiy muomalaga kiritildi, ular ilgari rus tadqiqotchilari tomonidan ko'rib chiqilmagan, chunki zamonaviy ingliz mualliflarining asarlariga kirish qiyin (ya'ni, Rossiya davlat kutubxonalarida mavjud emas).) va ularning ko'plari so'nggi besh yil ichida nashr etilgan. Ushbu maqola ingliz bolalar adabiyoti tarixi, zamonaviy ingliz bolalar adabiyoti kurslari va uyda o'qish darslari uchun boy va tematik jihatdan tuzilgan materiallarni taqdim etadi.

Hozirgacha "uyda o'qish" deb ataladigan barcha o'quv faoliyati jiddiy ilmiy va amaliy asoslarsiz ko'proq yoki kamroq intuitiv tarzda aniqlangan. Adabiyot sohasidagi asosiy

koordinata jahon amaliyotida “astar” tushunchasi va chet el adabiyotini o‘qitishning rus amaliyotida “astar + mafkura” tushunchasi edi. [4, 83]. Madaniyatlararo muloqotning zamonaviy sharoitlari mahalliy akademik fan oldiga ta'lim orqali ingliz tilida so'zlashuvchilarning mentalitetini shakllantiradigan markaziy yoki asosiy (asosiy) adabiyot asarlarini aniqlash vazifasini qo'yadi . Mentalitetni shakllantirish jarayonida maktab ta'limi asosiy rol o'ynaydi, shuning uchun maktab o'quv dasturining bir qismi sifatida o'rganilgan ishlarni tahlil qilish ushbu ishning asosini tashkil etdi.

Xulosa

Shunday qilib, biz ishonch bilan aytishimiz mumkinki, bolalar adabiyoti insonning dunyoqarashi quriladigan asosdir. Bu milliy qiyofani, milliy o'ziga xoslikni shakllantirishga yordam beradi va keyinchalik milliy mentalitetning asosiga aylanadi. Bunday keng ko'lamli tadqiqot ingliz millatining zamonaviy qadriyatlarini oldindan belgilab bergan madaniy va tarixiy jihatlarga global nuqtai nazardan qarash imkonini berdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. Odysheva A. S. Ingliz adabiyotida bolalikning namoyon bo'lishi. Tyumen davlat universiteti xabarnomasi. 2011 yil. № 1.
2. Karavaeva N.A. J. K. Roulingning "Garri Potter va falsafa toshi" romani ruscha tarjimalarda / N.A. Karavaeva // Tatyana kuni: T.A. xotirasiga bag'ishlangan "XXI asrda adabiyotshunoslik va estetika" IV Respublika ilmiy-amaliy konferentsiyasining maqolalari va materiallari to'plami. Geller. - Qozon: RIC "Maktab", 2007. - 4-son. – 289-294-betlar
3. Karavaeva N.A. Ingliz bolalar adabiyotida adabiy ertak va fantastik janrlarning o'zaro ta'siri to'g'risida / N.A. Karavaeva // Bolalar va bolalar uchun jahon adabiyoti. jild . 15. – M., 2010. – B. 348-351.
4. Karavaeva N.A. Voyaga etgan postmodern adabiy ertak / N.A. Karavaeva // Ijtimoiy-gumanitar bilimlar institutining ilmiy eslatmalari. jild . 1 (8) - Qozon: Universum nashriyoti , 2010. - P. 82-83.